

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ

«**Η** Α ΠΡΟΤΙΜΟΥΣΑ νὰ εἶμαι χαρούμενος παρὰ σπουδαῖος συγγραφέας», ἐξομολογεῖται ὁ Ἕρνεστ Χεμινγκουέι σὲ ἓναν φίλο λίγα χρόνια προτοῦ σημαδέψει τὸ κεφάλι του μὲ τὴν ἀγαπημένη του καραμπίνα. Πολλοὶ μεγάλοι συγγραφεῖς ἀπέτυχαν νὰ λυτρωθοῦν μέσα ἀπὸ τὴν τέχνη τους. Ἡ λογοτεχνία ὑπῆρξε γι' αὐτοὺς σύμπτωμα μιᾶς πείνας ποὺ δὲν μπορούσαν νὰ χορτάσουν, μιᾶς ἀσταμάτητης αἱμορραγίας ποὺ συνέχιζε παρ' ὅλ' αὐτά.

Μιὰ τέτοια πείνα, μιὰ τέτοια αἱμορραγία ἦταν τὸ λάδι στὸ λυχνάρι ποὺ φώτισε τὰ μοναχικὰ βράδια τοῦ Φράντς Κάφκα τὺς ἀτέλειωτες ἐκεῖνες νύχτες ποὺ ξαγρυπνώντας πάνω ἀπὸ μουντζουρωμένα τετράδια ἀναμετρήθηκε μὲ τὸν ἑαυτό του. Μποροῦμε νὰ ὑποθέσουμε πὼς τὴν αὐγή, παρὰ τὴν ἐξουθένωση, ὁ Κάφκα κινούσε κάπως πιὸ ἀνάλαφρος γιὰ τὴ δουλειὰ ποὺ ἀπεχθανόταν. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ σκοτάδια ξεπήδησαν τὰ λογοτεχνικά του ἀριστουργήματα.

Ἡ λογοτεχνία δὲν μπόρεσε νὰ σώσει τὸν Κάφκα. Θὰ φύγει ἀπὸ τὴ ζωὴ νέος, ρημαγμένος ἐσωτερικὰ ἀπὸ τὸ ἀνέφικτο τῆς γαλήνης, τὴν ἀδυναμία νὰ βρεθεῖ πραγματικὰ κοντὰ σὲ ὅσα καὶ ὅσους ἀγάπησε, τίς ἀμφιβολίες γιὰ τὰ γραπτὰ του, πρωτίστως γιὰ τὸν ἑαυτό του. Πειπτισμένος πῶς τὸ λογοτεχνικὸ του ἀποτύπωμα εἶναι ἀμελητέο, ὁ Κάφκα ἀφήνει ρητὴ ἐντολὴ νὰ καταστραφοῦν ὅλα του τὰ γραπτὰ, ἐλπίζοντας ἴσως πῶς μαζὶ τοὺς θὰ διαλυθοῦν οἱ φόβοι καὶ οἱ ματαιώσεις ποὺ τὰ εἶχαν ὑπαγορεύσει.

Μιὰ ἀσφυκτικὴ ἀμφιβολία δονεῖ ὑπόγεια κάθε σελίδα τοῦ Κάφκα ἀκόμα καὶ στὶς πιὸ εὐθυμες στιγμὲς τῆς τέχνης του. Αὐτὴν τὴν ἀμφιβολία καὶ ματαιώση ἀντανακλοῦν οἱ τρεῖς ἀφηγήσεις ποὺ ἀνθολογοῦνται στὴν παρούσα ἔκδοση. Ἄν ἡ *Σωφρονιστικὴ Ἀποικία* μπορεῖ νὰ διαβαστεῖ ὡς μιὰ παραβολὴ γιὰ τὴν ἐξουσία ποὺ μολύνει ὑπουλα τίς ἀνθρώπινες σχέσεις —καθέτως καὶ ὀριζοντίως— ἀκυρώνοντας κάθε ἀπόπειρα ἐπικοινωνίας, κατανόησης, συγχώρεσης καὶ οἴκου, ὁ *Καλλιτέχνης τῆς Πείνας* καὶ ἡ *Ζοζεφίνα*, οἱ ἑσχατες λογοτεχνικὲς του δημιουργίες, ἀντανακλοῦν μὲ διαύγεια τίς βασιανιστικὲς σκέψεις ποὺ τὸν κατατρύχουν λίγο πρὶν τὸ τέλος.

Ὁ Κάφκα ὁλοκληρώνει τὸ ἔργο του στὸ κρεβάτι τοῦ σανατορίου λειώνοντας ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὸν πυρετό, δίχως νὰ ξέρει ἂν ἡ ζωὴ του δικαιώθηκε ἢ ἀπλὰ ξοδεύτηκε σὲ μιὰ ἀδιέξοδη καὶ ψυχοφθόρα αὐτοπαρატήρηση. Ἡ τελευταία σελίδα ποὺ μᾶς ἀφήνει εἶναι ἐνδεικτικὴ:

Ἴσως λοιπὸν νὰ μὴ στερηθοῦμε καὶ πολλὰ. Ἡ Ζοζεφίνα ὅμως, λυτρωμένη ἀπὸ τὰ ἐπίγεια βάσανα —βάσανα ποὺ ἡ ἴδια πάντως νόμισε γιὰ μοίρα τῶν ἐκλεκτῶν—, θὰ χαθεῖ μὲ ἱκανοποίηση στὴν κιβωτὸ τῶν ἀμέτρητων ἡρώων τοῦ λαοῦ μας καὶ σύντομα, ἀφοῦ δὲν καταγράφουμε τὴν ἱστορία μας, θὰ βυθιστεῖ στὴ λίμνη τῆς λησμονιᾶς ὅπως ὅλοι σὰν καὶ αὐτὴν.

Ὁ Κάφκα περνάει τὸ τελευταῖο του βράδυ κάνοντας διορθώσεις στὸν *Καλλιτέχνη τῆς Πείνας*. Τὴν ὥρα ἐκεῖνη εἶναι ἐξίσου ἀνήμερος, ἐξίσου νηστικός, ἐξίσου φοβισμένος μὲ τὸν ἥρωά του. Ἴσως γιὰ καὶ ὁ ἴδιος δὲν μπόρεσε ποτὲ νὰ βρεῖ τὴ γεύση ποὺ τοῦ ἀρέσει. Οἱ συγγραφεῖς δανερίζουν κάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους σὲ κάθε τους ἥρωα, συχνὰ ὅμως ἀντικρίζουν ἀκέραιο τὸ εἶδωλό τους σὲ ἕναν ἀπὸ αὐτούς. Μποροῦμε νὰ φανταστοῦμε τὸν Κάφκα νὰ ἀναφωνεῖ: «Ἐγὼ εἶμαι ὁ καλλιτέχνης τῆς πείνας».

Ένας Καλλιτέχνης τῆς Πείνας

ΤΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ γιὰ τοὺς καλλιτέχνες τῆς πείνας ἔχει μειωθεῖ σημαντικὰ τὶς τελευταῖες δεκαετίες. Ἐνῶ παλιότερα ὁ καθένας μποροῦσε νὰ διοργανώσει μεγαλειώδεις καὶ ἐξαιρετικὰ ἐπικερδεῖς παραστάσεις τέτοιου εἴδους, στὶς μέρες μας κάτι τέτοιο εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατον. Ἦταν ἄλλες ἐποχές. Τὰ χρόνια ἐκεῖνα ὁλόκληρη ἡ πόλη ἀσχολοῦνταν μὲ τὸν καλλιτέχνη τῆς πείνας. Κάθε μέρα ποὺ ὁ καλλιτέχνης ἄντεχε χωρὶς τροφή, ἡ συμμετοχὴ τοῦ κόσμου μεγάλωνε. Οἱ κάτοικοι ἔρχονταν νὰ δοῦν τὸν καλλιτέχνη τουλάχιστον μία φορὰ τὴν ἡμέρα. Καὶ καθὼς οἱ μέρες περνοῦσαν, ὑπῆρχαν θεατὲς ποὺ κάθονταν ὁλόκληρη τὴ μέρα μπροστὰ στὰ κάγκελα τοῦ μικροσκοπικοῦ κλουβιοῦ. Θεατὲς κατέφθαναν ἀκόμα καὶ μέσα στὴ νύχτα τυλιγμένοι στὸ φῶς τῶν πυρσῶν, γεγονὸς ποὺ δη-

μιουργούσε μιὰ έντυπωσιακή άτμόσφαιρα. Τά παι-
διά έρχονταν νά δοϋν τόν καλλιτέχνη κυρίως όπο-
τε είχε λιακάδα και τó κλουβί τοποθετοϋνταν έξω.
Ένω για τούς ένήλικες συχνά τó δρώμενο δέν ήταν
παρά ένα παιχνίδι στο όποίο συμμετεΐχαν με μισή
καρδιά μόνο και μόνο έπειδή ήταν τής μόδας, τά
παιδιά πλησίαζαν τó κλουβί κρατώντας τó ένα τó
χέρι τοϋ άλλου για νά νιώθουν ασφάλεια και με τó
στόμα άνοιχτό παρακολουθοϋσαν έκστασιασμένα
τόν καλλιτέχνη τής πείνας, χλομό, ντυμένον με μιὰ
μαύρη φανέλα μέσα άπό τήν όποία πρόβαλλαν έντο-
να τά άποστεωμένα του πλευρά, νά κάθεται σ' έναν
σωρό άπό άχυρα περιφρονώντας έπιδεικτικά μιάν
άνετη πολυθρόνα, τή μιὰ στιγμή νά γνέφει φιλι-
κά προς τó κοινό, νά άποκρίνεται στις έρωτήσεις
του με ένα κουρασμένο χαμόγελο, νά άπλώνει μά-
λιστα τó χέρι άνάμεσα στα κάγκελα προκειμένου
νά έπιτρέψει στα παιδιά νά ψηλαφήσουν τó λιπό-
σαρκο κορμί του, τήν άλλη στιγμή όμως νά βυ-
θίζεται ολοκληρωτικά στις σκέψεις του, νά μή δί-
νει σημασία σε τίποτα και σε κανέναν, ούτε καν
στον χτύπο τοϋ ρολογιού ποϋ ήταν και ή μοναδική
διακόσμηση τοϋ κλουβιοϋ, και νά κοιτά με μισό-
κλειστα μάτια και βλέμμα άπλανές τó κενό, ρου-
φώντας πότε πότε μιὰ στάλα νερό άπό ένα μικρο-
σκοπικό κανάτι για νά δροσίσει τά χείλη του.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς θεατὲς ποὺ πῆγαιναν κι ἔρχονταν, τὸ κοινὸ εἶχε ἐπίσης ὀρίσει μόνιμους φύλακες, ποὺ ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ πὼς ἦταν συνήθως χασάπηδες στὸ ἐπάγγελμα καὶ οἱ ὅποιοι καθῆκον τους εἶχαν νὰ ἐπιτηροῦν σὲ ὁμάδες τῶν τριῶν τὸν καλλιτέχνη τῆς πείνας μέρα καὶ νύχτα μὴ τυχὸν καὶ καταφέρει μὲ κάποιον τρόπο καὶ τσιμπήσει στὰ κρυφὰ λίγη τροφή. Δὲν ἦταν ὅμως παρὰ μιὰ τυπικότητα θεσπισμένη γιὰ νὰ καθησυχάζει τὶς μάζες, ἀφοῦ οἱ μυημένοι τὸ γνῶριζαν καλὰ πὼς ὁ καλλιτέχνης τῆς πείνας δὲ θὰ ἔβαζε μπουκιὰ στὸ στόμα του ὑπὸ ὁποιοσδήποτε συνθῆκες ἀκόμα καὶ ἂν τὸν ἐξανάγκαζαν· τοῦ τὸ ἀπαγόρευε ἡ τιμὴ τῆς τέχνης του. Φυσικὰ αὐτὸ ἦταν κάτι ποὺ δὲν ἀντιλαμβάνονταν ὅλοι οἱ φύλακες. Ὑπῆρχαν μερικὲς νυχτερινὲς περίπολοι ποὺ ἐκτελοῦσαν τὰ καθήκοντά τους μὲ μεγάλη χαλαρότητα, ἔστηναν ἐπίτηδες πηγαδάκι σὲ μιὰ ἀπόμερη γωνιὰ καὶ ἔπαιζαν ἀπορροφημένοι χαρτιά θέλοντας προφανῶς νὰ προσφέρουν στὸν καλλιτέχνη τὴν εὐκαιρία γιὰ ἓνα σύντομο γεῦμα ποὺ θὰ ξετρύπωνε, πίστευαν, ἀπὸ κάποια κρυμμένα ἀποθέματα τροφῆς ποὺ διέθετε. Φύλακες σὰν αὐτοὺς ἦταν τὸ χειρότερο βασανιστήριο γιὰ τὸν καλλιτέχνη. Τοῦ μαύριζαν τὴν ψυχή. Ἐκάναν τὴν πείνα νὰ φαντάζει ἀνυπόφορη. Ἦταν φορὲς

στη διάρκεια τῆς βάρδιας τους πὺν ὁ καλλιτέχνης ξεπερνοῦσε τὴν ἀδυναμία του κι ἔπιανε τὸ τραγούδι, γιὰ ὅση ὥρα ἄντεχε φυσικά, προκειμένου νὰ ἀποδείξει στὸν κόσμον πόσο ἄδικο τὸν ὑποπτεύονταν. Ὅμως καὶ αὐτὸ ἀκόμα λίγο βοηθοῦσε. Τὸ μόνο πὺν κέρδιζε ἦταν ὁ θαυμασμὸς τοῦ κόσμου γιὰ τὴν ἐπιδεξιότητα μὲ τὴν ὁποία κατάφερνε νὰ τρώει καὶ νὰ τραγουδάει ταυτόχρονα. Χίλιες φορές προτιμότεροι οἱ φύλακες πὺν κάθονταν δίπλα στὸ κλουβὶ καὶ πὺν προκειμένου νὰ τὸν ἐπιτηροῦν δὲν ἀρκοῦνταν στὸν ἀμυδρὸ νυχτερινὸ φωτισμὸ τῆς αἴθουσας ἀλλὰ τὸν φώτιζαν μὲ τὸν φακὸ πὺν τοὺς εἶχε δώσει ὁ ἱμπρεσάριος. Καθόλου δὲν τὸν ἐνοχλοῦσε τὸ ἔντονον φῶς —οὕτως ἢ ἄλλως δὲν μποροῦσε νὰ κοιμηθεῖ καὶ γλάρωνε εὐκόλα κάτω ἀπὸ ὅποιον δῆποτε φωτισμὸ καὶ ὅποιαδῆποτε ὥρα, ἀκόμα καὶ στὴν κατάμεστη, πολύβουη αἴθουσα—, τὸ ἀντίθετο μάλιστα: ἔμενε μὲ μεγάλη του χαρὰ ξάγρυπνος ὁλόκληρη τὴ νύχτα ὅταν ὑπῆρχαν τέτοιοι φύλακες, καλαμπούριζε μαζί τους, ἐξιστοροῦσε τὶς ἀτελείωτες περιπλανήσεις του καὶ ἀκουγε ἔπειτα τὶς δικές τους διηγῆσεις, ὅτιδῆποτε ἀρκεῖ νὰ τοὺς κρατοῦσε ξύπνιους γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ τοὺς δείχνει ξανὰ καὶ ξανὰ πῶς δὲν ὑπάρχει στὸ κλουβὶ τίποτα φεγώσιμο καὶ ὅτι μπορεῖ νὰ ὑπομείνει τὴ δοκιμασία τῆς πείνας ὅσο κανέναν ἀπὸ δαύτους. Ἡ πιὸ χα-

ρούμενη όμως ώρα για τὸν καλλιτέχνη ἦταν τὸ ξημέρωμα, ὅταν σερβίριζαν στοὺς φύλακες ἕνα πλουσιοπάροχο πρωινὸ κερασμένο ἀπὸ τὸν ἴδιο καὶ αὐτοὶ τὸ καταβρόχθιζαν λαίμαργα μετὰ ἀπὸ τὴν κοπιαστική τους βάρδια. Ὑπῆρχαν βέβαια ὀρισμένοι ποὺ σὲ τούτη τὴ χειρονομία ἔβλεπαν μιὰν ἀνάρμοστη προσπάθεια ἐπηρεασμοῦ τῶν φυλάκων, ἀλλὰ αὐτὸ πιά παραῆταν, κι ὅταν τοὺς πρότεινε κανεὶς νὰ ἀναλάβουν οἱ ἴδιοι τὴ φρούρηση δίχως πρωινό, ἔστω πρὸς ἀπόδειξη τῶν ὑπονοιῶν τους, ἐκεῖνοι ἄλλαζαν τροπὰρι καὶ ἀπομακρύνονταν, ἐμμένοντας ὥστος οὕτως στὶς κατηγορίες τους.

Σὲ κάθε περίπτωση, τέτοιες ὑπόνοιες ἦταν συνυφασμένες μὲ τὶς ἐπιδείξεις πείνας. Κανένας φυσικὰ δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ φυλάει μέρα καὶ νύχτα ἀδιαλείπτως τὸν καλλιτέχνη τῆς πείνας, καὶ ὡς ἐκ τούτου κανένας δὲν μπορούσε νὰ ἔχει ἰδίᾳ ἀντίληψη γιὰ τὸ κατὰ πόσον ὁ καλλιτέχνης ἔμενε πράγματι ἐντελῶς νηστικός, δίχως διαλείμματα καὶ ἀτασθαλίες. Αὐτὸ μπορούσε νὰ τὸ ξέρει μόνο ὁ ἴδιος ὁ καλλιτέχνης, ἐκεῖνος λοιπὸν ἦταν καὶ ὁ μόνος ἀξιόπιστος μάρτυρας τοῦ γεγονότος πὼς πράγματι δὲν τρώει. Ὑπῆρχε ὅμως κάτι ἀκόμα ποὺ δὲν τοῦ ἐπέτρεπε νὰ νιώσει ποτὲ ἱκανοποιημένος. Σκεφτόταν πὼς ἴσως δὲν ἦταν ἡ πείνα ὁ λόγος ποὺ εἶχε ἀποστεωθεῖ τόσο ὥστε μερικοὶ θεατὲς ἀνα-

γκάζονταν δυστυχῶς νὰ ἀποφύγουν τὸ ὅλο δρώμενο γιατί δὲν ἄντεχαν νὰ ἀντικρίζουν τὴν ὄψη του. Ἴσως ὁ μόνος λόγος ποὺ εἶχε μείνει πετσί καὶ κόκαλο νὰ ἦταν ἡ δυσαρέσκεια ποὺ ἐνιωθε πρὸς τὸν ἑαυτό του. Διότι μόνον αὐτὸς ἤξερε μὲ τί εὐκολία ὑπέμενε τὴν πείνα, μόνον αὐτὸς καὶ κανένας ἄλλος.

Ἦταν τὸ εὐκολότερο πράγμα στὸν κόσμο. Καὶ δὲν εἶναι πῶς τὸ κρατοῦσε κρυφὸ, ἀπλῶς κανεῖς δὲν τὸν πίστευε· τὸν περνοῦσαν στὴν καλύτερη περίπτωσι γιὰ μετριόφρονα, οἱ περισσότεροι ὅμως τὸν θεωροῦσαν ἐπιδειξιμανὴ ἢ, ἀκόμα χειρότερα, ἕναν κατεργάρη ποὺ θεωροῦσε παιχιδάκι τὴν πείνα ἀκριβῶς διότι εἶχε βρεῖ τρόπο νὰ τὴν ἐλέγχει καὶ ποὺ τώρα εἶχε τὸ θράσος σχεδὸν νὰ τὸ παραδεχτεῖ. Ὁ καλλιτέχνης ἔπρεπε νὰ τὰ ὑπομείνει ὅλα αὐτά, ἐξάλλου εἶχε συνηθίσει μὲ τὸ πέρασμα τῶν χρόνων, ἀλλὰ ἐτούτῃ ἡ αἰσθησις τοῦ ἀνικανοποίητου τὸν ἔτρωγε διαρκῶς μέσα του σὰν τὸ σαράκι καὶ ποτὲ ἕως τώρα —καὶ πρέπει νὰ τοῦ τὸ ἀναγνωρίσουμε— δὲν εἶχε ἐγκαταλείψει μὲ τὴ θέλησή του τὸ κλουβὶ του ὅσες μέρες καὶ ἂν εἶχε περάσει νηστικός. Ὁ ἱμπρεσάριος εἶχε ὀρίσει ὡς ἀνώτατο χρονικὸ ὄριο ἀσιτίας τίς σαράντα ἡμέρες· μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ σημεῖο κανεῖς δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ συνεχίσει. Ὁ κανόνας ἴσχυε ἀκόμα καὶ στὶς μεγαλουπόλεις, καὶ ὑπῆρχε πολὺ καλὸς λόγος γι' αὐτό. Ἡ πείρα εἶχε δείξει

ὅτι μπορούσε κανείς νὰ ἐντείνει σταδιακὰ τὸ ἐνδιαφέρον μιᾶς πόλης μέσα ἀπὸ ὅλο καὶ περισσό-
 τερες διαφημίσεις γιὰ ἓνα διάστημα σαράντα ἡμε-
 ρῶν, μετὰ ὅμως ἀπὸ αὐτὸ τὸ σημεῖο καμπῆς τὸ
 κοινὸ μειωνόταν καὶ παρατηροῦνταν μιὰ μεγάλη
 πτώση τοῦ ἐνδιαφέροντος. Ὑπῆρχαν φυσικὰ μικρὲς
 διαφοροποιήσεις στὸ ἐνλόγω ζήτημα ἀπὸ πόλη σὲ
 πόλη καὶ ἀπὸ χώρα σὲ χώρα, ὁ κανόνας ὅμως ἦταν
 πὼς οἱ σαράντα ἡμέρες εἶναι τὸ ἀπώτερο χρονικὸ
 ὄριο. Τὴν τεσσαρακοστὴ λοιπὸν μέρα ἀνοίγαν τὴν
 πόρτα τοῦ στεφανωμένου μὲ λουλούδια πλέον κλου-
 βιοῦ, ἓνα ἐνθουσιῶδες κοινὸ κατέκλυζε τὸ ἀμφι-
 θέατρο, μιὰ στρατιωτικὴ μπάντα ἔπαιζε μουσική,
 δυὸ γιатροὶ ἔμπαιναν στὸ κλουβί γιὰ νὰ κάνουν τίς
 ἀναγκαῖες ἐξετάσεις στὸν καλλιτέχνη τῆς πείνας,
 τὰ ἀποτελέσματα ἀνακοινώνονταν στὴν αἴθουσα
 ἀπὸ τὰ μεγάφωνα καὶ στὸ τέλος ἔκαναν τὴν ἐμ-
 φάνισή τους δύο νεαρὲς κοπέλες, εὐτυχεῖς γιὰ τὸ
 γεγονὸς πὼς ἐπιλέχθηκαν προκειμένου νὰ συνο-
 δεύσουν τὸν καλλιτέχνη ἔξω ἀπὸ τὸ κλουβί, νὰ τὸν
 βοηθήσουν νὰ ἀνέβει μερικὰ σκαλιὰ καὶ νὰ κάτσει
 σ' ἓνα τραπεζάκι ὅπου ἦταν σεβριρισμένο γι' αὐτὸν
 ἓνα διαλεγμένο μὲ φροντίδα νοσοκομειακὸ γεῦμα.
 Στὴ θέα τοῦ γεύματος, ὁ καλλιτέχνης τῆς πείνας
 πάντα ἐπαναστατοῦσε. Δὲν εἶχε καμία ἀντίρρηση
 νὰ ἐναποθέσει τὰ κοκαλιάρικα μέλη του στὰ περι-

ποιητικά, άπλωμένα χέρια τῶν κοριτσιῶν ποὺ ἔσκυβαν ἀπὸ πάνω του, ἀλλὰ δὲν ἤθελε ἐπιδεῖν νὰ σηκωθεί ὀρθίος. Γιατί νὰ σταματήσει τώρα μετὰ ἀπὸ σαράντα μέρες ἀγώνα; Μποροῦσε νὰ ἀντέξει πολὺ περισσότερο, νὰ ἀντέξει γιὰ πάντα. Γιατί νὰ σταματήσει τώρα ποὺ ἦταν στὴν καλύτερή του φόρμα γιὰ νὰ ἀντέχει τὴν πείνα ἢ, γιὰ τὴν ἀκρίβεια, λίγο πρὶν τὴν καλύτερή του φόρμα; Γιατί ἤθελαν νὰ τοῦ κλέψουν τὴ δόξα, γιατί δὲν τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ μείνει κι ἄλλο νηστικός, νὰ γίνεῖ ὅχι ἀπλῶς ὁ μεγαλύτερος καλλιτέχνης τῆς πείνας ὅλων τῶν ἐποχῶν, ποὺ πιθανότατα ἤδη ἦταν, ἀλλὰ καὶ νὰ ξεπεράσει τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτὸ καὶ νὰ φτάσει μέχρι τὸ ἄφταστο, ἀφοῦ ἐνιωθε πῶς ἡ ικανότητά του νὰ μένει νηστικός δὲν γνωρίζει ὅρια; Γιὰ ποιὸν λόγο ὅλο αὐτὸ τὸ πλῆθος, ποὺ ὑποτίθεται τόσο τὸν θαύμαζε, εἶχε τόσο λίγη ὑπομονὴ μαζί του; Ἀφοῦ τὸ ἄντεχε νὰ πεινάσει κι ἄλλο, γιατί δὲν τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ συνεχίσει; Ἐξάλλου ἦταν κουρασμένος, καθόταν μιὰ χαρὰ πάνω στὰ ἄχυρα καὶ τοῦ ἔλεγαν τώρα πῶς ἔπρεπε νὰ σταθεῖ στὰ πόδια του καὶ νὰ περπατήσει μέχρι τὸ φαγητό, στὴ σκέψη καὶ μόνο τοῦ ὁποίου τοῦ ἐρχότανε ἀναγούλα ποὺ μὲ πολὺ κόπο, κι ἀπλῶς ἀπὸ εὐγένεια πρὸς τὶς κοπέλες, συγκρατοῦσε. Κοίταζε στὰ μάτια αὐτὲς τὶς φαινομενικὰ φιλικὲς μὰ στὴν πραγματικότητα τόσο

ἀπάνθρωπες κοπέλες καὶ κουνούσε τὸ κεφάλι του, ποὺ ἔγερνε βαρὺ στὸν ἀδύναμο λαιμό του. Ἐπειτα ὅμως συνέβαινε πάντα τὸ ἴδιο πράγμα: ἐρχόταν ὁ ἱμπρεσάριος, στεκόταν βουβός — ἡ μουσικὴ σκέπαζε κάθε ὁμιλία — καὶ ὕψωνε τὰ χέρια του πάνω ἀπὸ τὸν καλλιτέχνη τῆς πείνας λὲς καὶ προσκαλοῦσε τὰ ἐπουράνια νὰ στρέψουν τὸ βλέμμα τους σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ πλάσμα ποὺ κυλιόταν στὰ ἄχυρα, σ' αὐτὸν τὸν ἀξιολύπητο μάρτυρα, πράγμα ποὺ ὁ καλλιτέχνης ὄντως ἦταν ἂν καὶ μὲ τελείως διαφορετικὸ τρόπο ἀπ' ὅ,τι θὰ νόμιζε κανεὶς· ὁ ἱμπρεσάριος ἀγκάλιαζε μὲ ὑπερβολικὴ προσοχὴ τὴ λεπτὴ μέση τοῦ καλλιτέχνη, θέλοντας ἔτσι νὰ δείξει μὲ πόσο εὐθραυστο πλάσμα εἶχε νὰ κάνει, καὶ τὸν παρέδιδε στὶς κοπέλες ποὺ εἶχαν μείνει κάτωχρες, δίχως προηγουμένως νὰ παραλείψει νὰ τοῦ δώσει δυὸ σπρωξιὲς στὰ μουλωχτὰ ὥστε ὁ καλλιτέχνης νὰ παραπατᾷ καὶ νὰ μὴν ἐλέγχει τὰ πόδια καὶ τὸ σῶμα του. Ἀπὸ ἐδῶ καὶ στὸ ἐξῆς ὁ καλλιτέχνης τῆς πείνας θὰ ὑπέμενε τὰ πάντα. Τὸ κεφάλι κρεμόταν στὸ στῆθος του λὲς καὶ εἶχε κατρακυλήσει καὶ εἶχε σταματήσει ἐκεῖ γιὰ κάποιον ἀνεξήγητο λόγο. Τὸ σῶμα του ἦταν καμπουριασμένο. Στὴν προσπάθεια νὰ τὸν κρατήσουν ὄρθιο, τὰ γόνατά του λυγίζαν καὶ κατέληγαν νὰ σέρνονται καὶ νὰ τρίβονται στὸ πάτωμα θαρρεῖς καὶ τὸ πάτωμα

ἦταν ψεύτικο κι ἔψαχναν νὰ ξεθάψουν τὸ ἀληθινό. Καὶ ὅλο τὸ βάρος τοῦ κορμιοῦ, σὲ κάθε περίπτω-
ση ἐλάχιστο, ἔπεφτε πάνω στὴ μία ἀπὸ τὶς κοπέ-
λες ποὺ ἀσθμαίνοντας καὶ κοιτώντας γύρω γιὰ βοή-
θεια —δὲν τὸ εἶχε φανταστεῖ ἔτσι αὐτὸ τὸ τόσο
τιμητικὸ καθῆκον ποὺ τῆς εἶχε ἀνατεθεῖ— ἀρχικὰ
τέντωνε ὅσο γινόταν τὸν λαιμό της προσπαθώντας
νὰ μὴν ἀγγιχτεῖ τὸ πρόσωπό της μὲ τὸν καλλιτέ-
χνη, στὴ συνέχεια ὅμως, ἐπειδὴ δὲν τὰ κατάφερ-
νε κι ἐπειδὴ ἡ εὐνοημένη ἀπὸ τὴν τύχη δεύτερη
συνοδὸς δὲν τὴν βοηθοῦσε παρὰ ἀρκοῦνταν στὸ νὰ
δίνει ὁδηγίες, ἡ κοπέλα στρεφόταν πρὸς τὸ κοινὸ
καὶ τρέμοντας τέντωνε τὸ χέρι τοῦ καλλιτέχνη τῆς
πείνας, αὐτοῦ τοῦ μικροσκοπικοῦ σακιοῦ μὲ κόκα-
λα, καὶ μὴν ἀντέχοντας πλέον τὰ ξαναμμένα χα-
χανητὰ τῆς αἵθουσας, ἔβαζε τὰ κλάματα κι ἔδινε
πλέον τὴ θέση της σὲ ἓναν ὑπερήρη ποὺ ἦταν συ-
νεννοημένος ἀπὸ πρὶν. Ἐπειτα ἐρχόταν τὸ φαγη-
τό, καὶ ὁ ἱμπρεσάριος κατάφερνε νὰ ταῖσει μόλις
λίγες μπουκιὲς τὸν ἡμιλιπόθυμο καλλιτέχνη τῆς
πείνας μὲ τὴν ὑπόκρουση ἀστείων ἡχητικῶν ποὺ
προορίζονταν νὰ ἀποσπάσουν τὴν προσοχὴ τοῦ κοι-
νοῦ ἀπὸ τὴν κατάσταση τοῦ καλλιτέχνη. Στὴ συ-
νέχεια γινόταν μιὰ πρόποση στὴν ὑγεία τῶν θεα-
τῶν, τὴν ὁποία τάχα εἶχε ψιθυρίσει ὁ καλλιτέχνης
τῆς πείνας στὸ ἀφτὶ τοῦ ἱμπρεσάριου, ἡ ὀρχήστρα

υπογράμμιζε τὴ χειρονομία μὲ μιὰ φανφαρόνικη μελωδία, ὁ κόσμος σκορποῦσε καὶ κανέννας δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ μὴν εἶναι ἱκανοποιημένος μὲ τὸ θέαμα, κανέννας παρὰ μόνον ὁ καλλιτέχνης τῆς πείνας, πάντα μονάχα αὐτός.

Ἔτσι λοιπὸν ζοῦσε γιὰ πολλὰ χρόνια, μὲ τακτὰ διαστήματα σύντομης ἀνάπαυσης, μέσα σὲ μιὰ φαινομενικὴ λάμψη, δοξασμένος ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ παρ' ὅλ' αὐτὰ συνήθως σκυθρωπός, ὀλοένα καὶ πιὸ σκυθρωπὸς στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, γιατί κανέννας δὲν μπορούσε νὰ πάρει στὰ σοβαρὰ τὴ μελαγχολία του. Πῶς μπορούσες νὰ τὸν παρηγορήσεις; Καὶ τί τέλος πάντων ἔμενε νὰ εὐχηθεῖς σὲ τοῦτον τὸν ἄνθρωπο; Κι ἂν καμιὰ φορὰ βρισκόταν κάποιος καλόψυχος ποὺ τὸν λυπόταν καὶ προσπαθοῦσε νὰ τοῦ ἐξηγήσει ὅτι ἡ θλίψη του πηγάζει ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὴ συνεχὴ ἀσιτία, ὁ καλλιτέχνης, ἰδιαίτερα σὲ περιόδους ποὺ εἶχε μείνει νηστικός γιὰ πολλὰς μέρες, μπορεῖ νὰ ἀπαντοῦσε μὲ ἓνα ὀργισμένο ξέσπασμα καὶ νὰ ταρακουνοῦσε τὰ ἀγκυλα τοῦ κλουβιοῦ του σὰν ἄγριο θηρίο σκορπίζοντας τρόμο στοὺς θεατές. Γι' αὐτὲς ἀκριβῶς τὶς περιπτώσεις ὁ ἱμπρεσάριος εἶχε καθιερώσει μιὰ τιμωρία ποὺ ἐπέβαλλε μὲ εὐχαρίστηση. Μπροστὰ στὸ συγκεντρωμένο κοινὸ ζητοῦσε συγγνώμη γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τοῦ καλλιτέχνη τῆς πείνας καὶ